

NAUCZANIE FILOZOFII W KANADZIE *

BROCK UNIVERSITY

1. Wydział Filozofii

2. Oferowany tytuł naukowy: *Master of Arts* (magister).

3. Program nauczania obejmuje dwie dziedziny: najnowszą i współczesną myśl europejską oraz myśl azjatycką (szczególnie indyjską). Tak więc większość wykładów proponowanych każdego roku obejmować będzie:

I. Studia nowożytne: Hume, Kant, Hegel, Kierkegaard, Nietzsche. Możliwe są również cykle wykładów na temat czołowych postaci nowożytnej myśli europejskiej (np. Marksa, Schopenhauera), ale tamci uczeni są przedmiotem szczególnego zainteresowania i badań członków wydziału.

II. Studia współczesne: Husserl, Heidegger, Sartre, Marcel, Buber, Scheler, Merleau-Ponty, Gadamer lub niektóre współczesne ruchy europejskie, np. strukturalizm lub Szkoła Frankfurcka.

III. Studia wschodnie: filozofia indyjska — Upaniszady; teksty sześciu szkół ortodoksyjnych filozofii indyjskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Advaita Vedanta; indyjskie tradycje buddyjskie, zwłaszcza Madhyamika; Jaina Sutras; teksty Mahayana.

IV. Studia porównawcze: porównanie tradycji wschodnich i zachodnich w odniesieniu do problemów bytu, wiedzy, osobowości, wartości i metod filozoficznych.

Od czasu do czasu możliwe są dodatkowe cykle wykładów na następujące tematy: Problemy najnowszej filozofii anglo-amerykańskiej (analitycznej); studia nad filozofią klasyczną (pre-sokratycy, Platon i/lub Arystoteles); filozofia procesów (Bergson, Whitehead, Hartshorne). Te dziedziny specjalizacji wykraczają poza zakres programu nauczania, ale są reprezentowane przez poszczególnych członków wydziału[^]

CARLETON UNIVERSITY

Carleton University oferuje program nauczania filozofii oparty głównie na indywidualnym nauczaniu prowadzonym przez adiunktów. Te-

* Opracowano na podstawie: *Canadian Graduate Programs*. September 1986.

maty seminaryjne wybierane są przez studenta w porozumieniu z opiekunem i członkami wydziału. Zazwyczaj studenci uczestniczą w 4 do 6 seminariach, z czterech następujących dziedzin: historia filozofii, dorobek danego filozofa, badania nad logiką, epistemologia lub metafizyka i prowadzą studia nad wybranymi problemami filozofii. Zadaniem opiekuna jest wybranie studentowi profesorów, którzy mają podobne zainteresowania. Jest to ogólnie rzecz biorąc możliwe dzięki szerokiemu zakresowi dziedzin badawczych reprezentowanych na wydziale. Obejmują one większość okresów w historii filozofii współczesnej, ze szczególnym uwzględnieniem następujących dziedzin: teoria wartości, epistemologia, filozofia umysłu i filozofia nowożytna.

W uzupełnieniu zajęć prowadzonych przez adiunktów, każdy student musi uczestniczyć w Seminarium Wydziałowym; pełnym kursie, w którym studenci i profesorowie przygotowują seminaria na temat jednej lub dwóch wybranych prac z dziedziny filozofii, a także piszą artykuły o swym rzeczywistym lub zamierzonym zakresie badań. Na czwartym albo piątym roku studenci mogą zastąpić zajęcia prowadzone przez adiunktów dodatkowymi kursami seminaryjnymi. Mogą oni też zapisać się na pełny kurs (po francusku lub angielsku) na *Unwersity of Ottawa*. Praca studenta kończy się napisaniem pracy dyplomowej lub rozprawy badawczej, która może wynosić połowę pracy dyplomowej i nie wymaga już obrony.

Studenci z tego wydziału dwa razy w roku wydają „The Carleton University Student Journal of Philosophy”. Czasopismo to przyjmuje wszelkie prace na temat filozofii napisane przez studentów lub absolwentów z każdego uniwersytetu.

Specjaliści: filozofia grecka; filozofia umysłu; tożsamość jednostki; psychologia filozoficzna; teoria emocji; filozofia nauki; filozofia literatury; epistemologia średniowieczna; metafizyka; filozofia feminizmu; filozofia technologii komputerowej; filozofia XIX wieku; marksizm, Szkoła Frankfurcka; strukturalizm; filozofia społeczna i polityczna; współczesne problemy moralne; filozofia Kanta i Wittgensteina; filozofia języka filozofia logiki; egzystencjalizm; filozofia prawa; teoria etyczna i polityczna; etyka komunikacji; kosmologia filozoficzna; estetyka; filozofia religii; koncepcje sprawiedliwości i wolności; filozofia nowożytna; filozofia Kartezjusza i Wiliama Jamesa.

CONCORDIA UNIVERSITY, Wydział Filozofii

Uniwersytet oferuje tytuł magistra w dziedzinie filozofii. Po studiach doktoranckich można uzyskać tytuł doktora (Ph. D.) nauk humanistycz-

nych; jest to stopień interdyscyplinarny, który może obejmować filozofię jako jeden z trzech komponentów dyscyplinarnych.

Concordia ma 20 tysięcy studentów i trzy tysiące abiturientów na czterech wydziałach: Sztuki i Nauki, Sztuk Pięknych, Handlu i Administracji oraz Inżynierii i Informatyki.

Program nauczania filozofii (studia magisterskie) rozpoczął się 15 lat temu i został poszerzony po połączeniu dwóch terenów akademickich: im. Sir Georga Williamsa i Loyoli w *Concordię* — 12 lat temu.

Celem nauczania jest rozwinięcie myślenia filozoficznego¹ u studentów, przydatnego w późniejszym ich zatrudnieniu, nauczaniu filozofii czy w kontynuowaniu badań. Czyni się to poprzez ustanowienie bezpośredniego² związku z dyrektorem do spraw badań, po sprawdzeniu ogólnej wiedzy filozoficznej i zaawansowanego poziomu pracy na zajęciach seminaryjnych. Praca naukowa kończy się napisaniem rozprawy (lub dwóch rozwiniętych artykułów naukowych), a poparta jest złożeniem dwóch ogólnych egzaminów pisemnych: z historii filozofii i filozofii systematycznej, etyki, epistemologii, metafizyki lub logiki.

Rocznie wydział filozofii proponuje 8 kursów w semestrze i trzy godziny innych zajęć w tygodniu. Wykłady obejmują historię filozofii i filozofię współczesną, a także etykę, epistemologię, metafizykę, filozofię nauki i logikę. Zazwyczaj obejmują one takie dziedziny jak fenomenologia i egzystencjalizm, filozofia analityczna, filozofia Platona, Arystotelesa i Tomasza z Akwinu, Berkeleyya, Hume'a i Kanta. Na spełnienie tych wymagań studenci potrzebują 5 lat. Rocznie do nauki przystępuje od 6 do 10 nowych studentów, z których jeden lub dwóch może pochodzić z zagranicy. Kursy (cykle wykładów) prowadzone są na obu terenach uniwersytetu, a odległość między nimi można pokonać w 10 minut autobusem podmiejskim.

Studenci filozofii od 12 lat wydają nieperiodyczne czasopismo „Gnosis”. Czasopismo to umieszczone w *Philosopher's Index* publikuje prawie wyłącznie prace studentów. Studenci filozofii korzystają z czytelnicy znajdującej się w jednym z pawilonów poza terenem uniwersytetu. Tam mieszczą się też biura wydziału i pokoje seminaryjne. Absolwenci organizują dyskusje co dwa tygodnie, profesorowie — co miesiąc. Co miesiąc też odbywają się spotkania w domach prywatnych. W każdym semestrze zaprasza się 2 lub 3 wykładowców spoza uniwersytetu.

W sprzyjających warunkach możliwe są specjalistyczne zajęcia prowadzone przez adiunktów, ćwiczenia w ramach programów dyplomowych z pokrewnych kierunków i kursy filozofii na miejscowych uniwersytetach (*McGill University, University of Montreal, University of Quebec*-, i bardziej odległych: *University of Laval, University of Sherbrooke, University of Ottawa*).

STUDIA DYPLOMOWE W DALHOUSIE

Dalhousie jest jednym z najważniejszych uniwersytetów kanadyjskich i stanowi centrum kształcenia zawodowego i dyplomowego. Oferując różnorodność programów magisterskich i niewielki, selektywny program doktorancki, wydział filozofii jest w stanie rozwinąć program nauki najbardziej odpowiadający indywidualnym potrzebom i zainteresowaniom. Wydział ten ma doskonałe wyniki w umieszczaniu swych absolwentów w najlepszych programach doktorskich w Kanadzie, USA i Wielkiej Brytanii. Wydział mieści się w dwóch odnowionych pawilonach, które zawsze są otwarte dla absolwentów. Panuje tam domowa i przyjacielska atmosfera. Prawie zawsze w hallu trwa filozoficzna dyskusja.

Program magisterski

Roczny: przeznaczony jest dla osób posiadających tytuł BA (*Bachelor of Arts*), lub jego odpowiednik w dziedzinie filozofii. Aby spełnić wymagania rocznego programu magisterskiego, student musi ukończyć kurs odpowiadający 3 rocznym zajęciom z filozofii i napisać pracę magisterską.

Dwuletni: przeznaczony jest dla osób posiadających tytuł BA, które zaliczyły przynajmniej 4 typy zajęć z filozofii, ze średnią ocen przynajmniej dobrą. Aby spełnić wymagania dwuletniego programu magisterskiego, student musi ukończyć kurs odpowiadający 5 cyklom zajęć w pierwszym roku i 3 cyklom zajęć w roku drugim, oraz napisać pracę magisterską.

Rok kwalifikacyjny (zerowy): studenci, którzy nie spełniają minimalnych wymogów przyjęć na studia magisterskie, mogą ubiegać się o przyjęcie na kurs kwalifikacyjny. W ciągu roku kwalifikacyjnego należy zaliczyć 5 ćwiczeń z filozofii. Po pomyślnym ukończeniu tego kursu studenci mogą ubiegać się o przyjęcie na roczne lub dwuletnie studia magisterskie, w zależności od ich przeszłych doświadczeń akademickich.

Zaoczny program studiów magisterskich: studenci mogą zdobyć tytuł magistra spełniając w ciągu pięciu lat wymagania programowe dotyczące ćwiczeń i pracy dyplomowej. Warunki przyjęcia są takie same jak warunki opisane powyżej.

Studia doktoranckie

Zazwyczaj doktoranci zobowiązani są do uczęszczania w ciągu trzech lat na seminaria doktoranckie lub ich odpowiednik, po spełnieniu wymogów na tytuł magistra. Wymagana jest bierna znajomość, innego niż angielski, języka obcego, który ułatwi dostęp do znaczącej literatury filozoficznej. Należy zdać trzy obszernie egzaminy z:

- a) etyki i filozofii politycznej;
- b) metafizyki, epistemologii, filozofii języka i nauki;
- c) logiki i filozofii logiki.

Zakończenie programu wymaga oryginalnych badań nad projektem badawczym oraz przedłożenia i obrony pracy doktorskiej. Program badawczy powinien mieścić się w zakresie specjalności członków wydziału, takich jak filozofia społeczna i polityczna, etyka, filozofia umysłu, epistemologia, filozofia języka lub logika. Program doktorancki jest niewielki i jednorazowo może objąć tylko kilku studentów.

Specjalności: etyka; filozofia polityczna; teoria podejmowania decyzji; filozofia nauk społecznych; filozofia biologii; filozofia edukacji; filozofia religii; filozofia umysłu; metafizyka; logika; filozofia logiki; filozofia prawa; estetyka; filozofia Marks'a, Platona, W i I I -> gensteina; filozofia języka; etyka biomedyczna; feminizm; epistemologia; filozofia nauki.

GUELPH-McMASTER

Program doktorancki z filozofii

Uniwersytet *Guelph* i Uniwersytet *McMaster* połączyły swe wysiłki na rzecz zaoferowania studentom obszernego programu studiów filozoficznych. Program ten uważany jest za profesjonalny, badawczy etap dostępny ograniczonej liczbie starannie wykwalfikowanych kandydatów. Specjalne seminarium otwarte jedynie dla doktorantów poświęcone jest rozwojowi ich własnych idei naukowych. Rozwój ten, pod nadzorem wykładowców, może przyjąć formę artykułów, recenzji książkowych czy uwag krytycznych przeznaczonych do publikacji lub prac naukowych w początkowych etapach. Jednocześnie program doktorancki poszerzony jest o cykl wykładów z różnych dziedzin. W czasie całego kursu każdy student ma możliwość zdobycia doświadczenia pedagogicznego.

Obejmując ponad 30 specjalności, program nauczania oferuje zajęcia ze wszystkich tradycyjnych dziedzin filozofii, ale szczególny nacisk kładzie na specjalności przedstawione poniżej: filozofia kontynentalna (H e - gel, Marks, Nietzsche, Freud, Husserl, Heidegger, hermeneutyka, (psychologia egzystencjalna); etyka (podstawy etyki, etyka biomedyczna, etyka biznesu, etyka opieki nad zwierzętami, edukacja moralna); filozofia grecka (pre-sokratycy, Platon, Arystoteles); metafizyka (kosmologia filozoficzna, filozofia umysłu, filozofia religii); filozofia nowożytna (Kartezjusz, Spinoza, Locke, Hume, Kant); logika filozoficzna (historia i filozofia logiki, teoria argumentacji, Russell — archiwum Russella znajduje się w *McMaster*)-, filozofia nauki

(historia i filozofia biologii, filozofia fizyki, filozofia nauk społecznych); filozofia społeczna (marksizm, filozofia edukacji, filozofia prawa, filozofia polityczna).

McGILL UNIVERSITY, Wydział Filozofii

Oferowane tytuły naukowe: M. A. (magister) i Ph. D. (doktor). Co roku wydział przyjmuje 6—9 studentów na wszystkich poziomach. Od studentów kończących studia doktoranckie wymaga się dogłębnej znajomości zagadnień filozoficznych i historii filozofii, pełnego zrozumienia problemów poruszanych w ich rozprawach naukowych, a także umiejętności przystępnego prezentowania i obrony pracy z dziedziny filozofii. Program magisterski obejmuje napisanie pracy dyplomowej i zazwyczaj trwa 2 lata. Przyjmowani są też studenci, którzy pragną ukończyć tylko studia magisterskie.

Niewielki program nauczania sprzyja częstym kontaktom i pozwala na dokładny nadzór. Wymianę poglądów umożliwi seminarium dyplomowe, na którym studenci omawiają swą pracę, organizowane co dwa tygodnie seminarium wydziałowe na którym studenci i wykładowcy analizują wybrane prace współczesnych autorów, a także aktywny program wykładów.

Wydział filozofii dokłada wszelkich starań, aby jego program był jak najbardziej wszechstronny. Zainteresowania badawcze wykładowców są bardzo zróżnicowane. Niektóre, ostatnio wydane książki tych wykładowców obejmują: *Mind and Language; Essays on Descartes and Chomsky; Das Leib-Seele Problem; Cantorian Set Theory and Limitation of Size; The Kierkegaard-Malantschuk Collection; David Hume: Common-Sense Moralist; Sceptical Realism; Kierkegaard; The Descent into God.*

Biblioteka uniwersytecka posiada bogaty księgozbiór z licznych dziedzin. Szczególnie godne uwagi są kolekcje dzieł Hume'a i Kierkegarda. Studentów zachęca się do studiów interdyscyplinarnych. Istnieją możliwości pracy interdyscyplinarnej w naukach politycznych, psychologii i językoznawstwie.

STUDIA MAGISTERSKIE I DOKTORANCKIE NA UNIWERSYTECIE McMASTER

Programy:

Wydział składający się z 15 wykładowców zapewnia promowanie prac magisterskich we wszystkich głównych dziedzinach filozofii. Wspólny program doktorancki realizowany przy pomocy wydziału filozofii na

Uniwersytecie *Guelph* umożliwia rozwój wielorakich umiejętności doktorantów. Szczególne możliwości badań związane są z *Projektem im. Bertranda Russella*, Uniwersyteckim Stowarzyszeniem na rzecz Studiów nad XVIII wiekiem i programem w dziedzinie etyki biomedycznej.

Specjalizacje:

Uniwersytet dąży do perfekcji w nauczaniu i pracach naukowych. Wydział filozofii ma poważne osiągnięcia naukowe w historii filozofii, metafizyce, epistemologii, fenomenologii i hermeneutyce, estetyce i filozofii nauki.

Zainteresowania wykładowców tworzą kilka silnych dziedzin specjalizacji takich jak: etyka i jej zastosowanie; filozofia polityczna i prawna; logika i teorie argumentacji; filozofia grecka; filozofia kontynentalna od czasów Kant a; Russell i filozofia analityczna.

QUEEN'S UNIVERSITY

Dziedziny specjalizacji:

Studia dyplomowe na szczeblu magisterskim mogą być podjęte w każdej z głównych dziedzin filozofii. Program magisterski jest realizowany jako- program dający kandydatom możliwość dość elastycznego kontynuowania nauki, tak, aby później mogli oni znaleźć zajęcie w administracji państwowej, sądownictwie, dziennikarstwie i innych dziedzinach. Program magisterski może być również przygotowaniem do studiów doktoranckich i kariery zawodowej w filozofii.

Program doktorancki pozwala odpowiednim kandydatom kontynuować studia na wyższym poziomie, prowadzić badania naukowe i ściśle współpracować z wykładowcami. Najważniejsze dziedziny studiów to: etyka i filozofia społeczna, epistemologia i metafizyka.

Wymagania na M. A.: trzy pełne lub sześć pół-kursów (albo ich kombinacja), plus krótka praca dyplomowa zawierająca około- 50 stron.

Wymagania na Ph. D.: dwa pełne lub cztery pół-kursy (albo ich kombinacja), egzaminy całościowe i rozprawa naukowa. Zazwyczaj kandydaci wybierają swoje kursy, choć wydział może, według swego uznania, zażądać, aby kandydat zaliczył jeden lub więcej dodatkowych kursów.

Szczególne cecha programu: kolokwium. Uczestnictwo w cotygodniowym kolokwium wykładowców i studentów jest integralną częścią programu studiów dyplomowych. Na drugim roku każdy doktorant musi choć raz przedstawić na kolokwium swój referat. Studenci będący na studiach magisterskich mogą prezentować swe prace, ale nie jest to ich obowiązkiem.

Specjalności: etyka; H u m e; filozofia umysłu i działania; filozofia prawa; filozofia polityczna; logika; teoria wartości; estetyka; epistemologia; filozofia języka; filozofia religii; filozofia XX wieku; fenomenologia; filozofia kultury; metafizyka; historia filozofii; pragmatyzm; filozofia historii; filozofia sztuki; filozofia XIX wieku; egzystencjalizm; filozofia a psychoanaliza; etyka środowiskowa; marksizm i teoria społeczna; ontologia; filozofia percepcji; logika filozoficzna; filozofia społeczna; pragmatyzm współczesny; filozofia grecka.

UNIVERSITY OF GUELPH

Studia magisterskie

Wydział Filozofii oferuje dwa programy studiów dające możliwość uzyskania tytułu magisterskiego. Pierwszy przeznaczony jest dla studentów, którzy specjalizowali się w filozofii; drugi to specjalny program z dziedziny filozofii nauki przeznaczony dla studentów mających już pewne podstawy w tym zakresie. Program ten nie zakłada nauczania filozofii. Przy współpracy z *McMaster University*, wydział filozofii oferuje też studia doktoranckie.

Studia magisterskie w dziedzinie filozofii

Wydział Filozofii oferuje zajęcia ze wszystkich tradycyjnych dziedzin filozofii, ale szczególny nacisk kładzie na następujące specjalności: estetyka (współczesna analityczna i estetyka kontynentalna, filozofia muzyki, filozofia sztuk pięknych); etyka (podstawy etyki, etyka. biomedyczna, etyka biznesu, etyka opieki nad zwierzętami, edukacja moralna); historia filozofii (starożytna, nowożytna i współczesna, historia filozofii analitycznej i kontynentalnej); metafizyka i epistemologia (kosmologia filozoficzna, filozofia umysłu, tradycyjne problemy współczesne); filozofia religii (Bóg i człowiek, problem zła, tolerancja religijna); filozofia nauki (historia i filozofia biologii, filozofia fizyki, filozofia nauk społecznych); filozofia społeczna (marksizm, filozofia polityczna, filozofia prawa).

Tryb studiów

Studenci mogą uzyskać tytuł M. A. przez napisanie pracy dyplomowej lub po zaliczeniu kursów. Wszyscy studenci zobowiązani są do uczestniczenia w minimum 4 kursach dyplomowych, z których jeden to *Graduate Research Seminar* (Dyplomowe Seminarium Naukowe). Studenci, którzy wybiorą drugi sposób uzyskania tytułu muszą zaliczyć 8 kursów, z których dwa to pilotowane kursy badawcze.

Studia magisterskie z dziedziny filozofii nauki

Ten specjalny program przeznaczony jest dla absolwentów wydziałów nauk ścisłych i jego zadaniem jest ukazanie im wyraźnej perspektywy filozoficznej istotnej dla nauki w szerokim tego słowa znaczeniu i jej poszczególnych dyscyplin. Nie zamierza on zmieniać naukowców w filozofów, choć może prowadzić do głębszych badań nad filozofią. Absolwenci filozofii, którzy pragną pogłębić swą wiedzę o naukach ścisłych, również mogą uznać ten program za pożyteczny. Oferowane są cykle wykładów z historii filozofii nauki, współczesnej filozofii nauki, filozofii biologii, filozofii nauk społecznych, nauki i etyki, etyki biomedycznej i historii filozofii. Proponuje się także wykłady i specjalne publikacje naukowe na temat danych zagadnień z filozofii nauki (lub matematyki), które odpowiadają zainteresowaniom poszczególnych studentów. Zazwyczaj studenci muszą zaliczyć 8 kursów i napisać pracę dyplomową, lub zaliczyć 12 kursów i prace semestralne.

UNIVERSITY OF TORONTO, Wydział Filozofii

Wydział ten dysponuje dużą grupą wykładowców, którzy mogą zapewnić nauczanie i pomoc z zakresu historii i problemów filozofii. Główne dziedziny specjalizacji to: filozofia grecka i średniowieczna, wczesna filozofia nowożytna, filozofia kontynentalna, etyka, filozofia języka i nauki, logika. Uniwersytet posiada rozwinięty system bibliotek.

Specjalności: historia filozofii (filozofia grecka, filozofia średniowieczna, filozofia islamu, wczesna filozofia nowożytna, filozofia kontynentalna, marksizm, filozofia analityczna); problemy filozofii (metafizyka, epistemologia, logika, filozofia moralna, polityczna i prawna, estetyka, filozofia religii, filozofia umysłu, filozofia języka, filozofia nauki).

Programy nauczania: magisterski, doktorancki

Magisterski (M. A.): studenci mogą wybrać program roczny lub dwuletni, w zależności od charakteru i zakresu wcześniejszych studiów w dziedzinie filozofii. Roczny program magisterski składa się z 4 pełnych kursów dyplomowych z filozofii (8 pół-kursów), a program dwuletni wymaga do 8 pełnych kursów. Większość studentów wybiera program roczny. Tytuł magisterski może być tytułem końcowym albo służyć może jako podstawa do studiów doktoranckich.

Doktorancki (Ph. D.): przyjęcie na studia doktoranckie zależy od pomyslnego zaliczenia programu magisterskiego. Studia doktoranckie trwają zazwyczaj 2 lata. Studentom o niewystarczającym wykształceniu zaleca się dodatkowy rok nauki.

Program doktorancki obejmuje:

a) Minimum 6 kursów dyplomowych z filozofii (12 pół-kursów); przynajmniej dwa z nich muszą dotyczyć historii filozofii i dwa — problemów filozofii. Pierwsze cztery z tych kursów objęte są programem studiów magisterskich.

b) Jeden kurs dyplomowy lub jego równoważnik z dziedziny innej niż filozofia.

c) Bierne poznanie francuskiego i niemieckiego.

d) Egzamin specjalistyczny z wybranej dziedziny.

e) Rozprawę doktorską i jej ustną obronę.

Opieka naukowa

Opieka naukowa studentów nad nowymi studentami wyznaczana jest zazwyczaj po rozpoczęciu roku akademickiego we wrześniu. Opieka taka przydzielana studentom może obejmować 112, 224 lub 280 godzin.

Studenci, którzy przechodzą ze studiów magisterskich na studia doktoranckie na wydziale filozofii, sprawują opiekę naukową w wymiarze 224 godzin lub więcej. Opieka ta będzie odnawiana na drugim roku, po okresie wymaganego pobytu na uczelni. Później opieka taka będzie możliwa tylko wtedy, gdy dostępne będą odpowiednie fundusze. Znaczna liczba studentów, od drugiego do czwartego roku studiów doktoranckich, każdego roku zostaje mianowana Instruktorami.

UNIVERSITY OF WATERLOO, Wydział Filozofii

Program:

Zaawansowane studia na wydziale filozofii kończą się uzyskaniem tytułu magistra i doktora filozofii. Studenci mogą specjalizować się w wielu dziedzinach filozofii i mają dużą swobodę w planowaniu własnych programów. Współpracują ściśle z wykładowcami, których badania i zainteresowania obejmują większość ważniejszych okresów i postaci z dziedziny filozofii; filozofię społeczną i polityczną oraz etykę, logikę, jej historię i zastosowania, a także klasyczne problemy metafizyki i epistemologii.

Program magisterski obejmuje pięć kursów semestralnych i trzy prace naukowe, lub pięć kursów semestralnych i pracę dyplomową. Doktoranci odbywają cztery kursy semestralne i podejmują zaawansowane studia w każdej z czterech dziedzin filozofii. Takie studia specjalistyczne zajmują miejsce zwykłych egzaminów ogólnych. Kandydaci na studia doktoranckie muszą wykazać się znajomością języka obcego oraz napisać i obronić pracę doktorską.

Specjalności: filozofia średniowieczna; filozofia edukacji; epistemologia; filozofia umysłu; logika średniowieczna i postśredniowieczna; filozofia XVII w.; filozofia społeczna i polityczna; filozofia miasta; historia filozofii; fenomenologia; filozofia religii; etyka; filozofia a czysta matematyka; logika; filozofia języka; metafizyka; filozofia feminizmu; filozofia starożytna; pragmatyzm; filozofia gier; filozofia nauki; filozofia XX wieku.

UNIVERSITY OF WESTERN ONTARIO, Wydział Filozofii

Wydział utrzymuje ożywione kontakty z resztą świata filozoficznego. Z wykładami przybywają profesorowie z innych krajów, zaś filozofowie z innych uniwersytetów uczestniczą aktywnie w seminariach naukowych. Od 1965 roku wydział sponsoruje konferencje i warsztaty naukowe, na które przyjeżdżają grupy wybitnych filozofów z całego świata. W spotkaniach tych uczestniczą także studenci.

Wydział wydaje *Philosophy of Science, The University of Western Ontario Series in Philosophy of Science* (cykl monografii i sprawozdań konferencyjnych) oraz czasopismo „Hume Studies”.

Oferując bardzo zróżnicowany program nauczania, wydział filozofii współpracuje i korzysta z pomocy innych wydziałów uniwersyteckich. Są to: Centrum Nauki Kognitywnej, Wydział Historii Medycyny i Nauki, Wydział Prawa oraz Westminsterki Instytut Etyki i Wartości Ludzkich.

Warunki przyjęcia:

Na studia magisterskie:

Warunkiem przyjęcia jest zazwyczaj zaliczenie czteroletniego programu nauczania w uznanej instytucji i uzyskanie specjalizacji w filozofii.

W niektórych przypadkach przyjęci mogą być studenci, których specjalizacją nie jest filozofia. Zależy to w znacznej mierze od znaczenia kierunku, który był przedmiotem poprzednich studiów (np. student fizyki może studiować filozofię nauki). Studenci posiadający wykształcenie ogólne i pragnący kontynuować studia dyplomowe mogą ubiegać się o przyjęcie na Uniwersytet na specjalnych zasadach. Studenci tacy przez rok uczestniczą w specjalnym kursie przygotowawczym (obejmującym pięć cykli wykładów z filozofii) i w następnym roku ubiegają się o przyjęcie na studia dyplomowe.

Na studia doktoranckie:

Warunkiem przyjęcia jest posiadanie tytułu magisterskiego lub jego odpowiednika z dziedziny filozofii. W specjalnych przypadkach przyjęcie może odbyć się na podstawie uzyskanej specjalizacji w dziedzinie innej niż filozofia, jeżeli zakres studiów magisterskich związany był z planowaną sferą badań studenta.

Wymogi związane z uzyskiwaniem tytułów naukowych:

Kursy dyplomowe, to albo kursy pełne (dwa semestry), albo tzw. pół-kursy (jeden semestr). W sformułowaniu wymogów związanych z uzyskiwaniem tytułów naukowych termin *kurs* oznacza albo pełen kurs, albo dwa pół-kursy. Wszystkie kursy niezbędne do uzyskania tytułu naukowego powinny być zaliczone na ocenę co najmniej dobrą (B).

Wymogi na tytuł magistra

1. Kursy.

W przypadku programu ogólnego i programu specjalnego z filozofii nauki, otrzymanie tytułu magistra zależy od zaliczenia trzech dyplomowych kursów z filozofii. W programie specjalnym z filozofii nauki przynajmniej jeden kurs musi dotyczyć filozofii nauki. W programie łączonym na tytuł *bakalareusa* praw (LL. B) i magistra (M. A.), uzyskanie tytułu magistra wymaga ukończenia czterech lub trzech kursów i napisania pracy magisterskiej; przynajmniej jeden kurs musi dotyczyć filozofii prawa. Indywidualny tok studiów wymaga zgody wydziału.

2. Egzamin z wiedzy ogólnej.

Realizując program ogólny lub program specjalny z filozofii nauki, każdy student musi zdać egzamin z wiedzy ogólnej o historii filozofii. Egzamin ten przeprowadzony jest pod koniec semestru letniego (koniec sierpnia lub początek września). W razie potrzeby egzamin może być przeprowadzony na początku semestru letniego, w maju. Egzamin taki nie jest konieczny w przypadku programu łączonego na tytuł *bakalareusa* praw (LL. B) i magistra (M. A.).

Wymogi na tytuł doktora

1. Kursy.

W programie ogólnym, specjalnym programie z filozofii nauki i specjalnym programie z filozofii prawnej, uzyskanie tytułu doktora zależy od zaliczenia minimum sześciu kursów z filozofii. W przypadku specjalnego programu z etyki biomedycznej, uzyskanie tytułu doktora wymaga ukończenia minimum siedmiu kursów. Studenci realizujący specjalny program z filozofii prawa, do pomyślnego zakończenia pierwszego roku programu LL. B. potrzebują zaliczenia dwóch kursów. Studenci realizu-

jący specjalny program z etyki biomedycznej, muszą zaliczyć dwa kursy praktyczne będące częścią siedmiu wymaganych kursów.

Studenci realizujący program studiów doktoranckich a nie posiadający tytułu magistra filozofii, mogą być zobowiązani do zaliczenia kursów dodatkowych. W szczególnych przypadkach i po uzyskaniu zgody wydziału, studenci mogą uczestniczyć w kursach dyplomowych z przedmiotów innych niż filozofia.

2. Podstawy logiki.

Studenci muszą albo zdać specjalny egzamin z logiki symboli albo zaliczyć (na ocenę co najmniej dobrą — B), odpowiedni kurs tego przedmiotu. Ukończenie takiego kursu nie jest wystarczającym warunkiem spełnienia wymogów programowych. Wymogi związane z logiką spełnione muszą być do końca roku kalendarzowego studiów doktoranckich.

3. Język obcy.

Znajomość języka lub języków obcych może być wymagana, jeśli jest ona niezbędna dla badań w danej dziedzinie specjalizacji studenta.

4. Egzamin ogólny.

W programie ogólnym oraz w programie specjalnym z etyki biomedycznej studenci muszą zdać pisemny egzamin ogólny z każdej z trzech podstawowych dziedzin: historia filozofii, metafizyka i epistemologia, etyka i teoria wartości.

W programie specjalnym z filozofii nauki każdy student musi zdać pisemny egzamin ogólny z każdej z następujących dziedzin: historia filozofii, filozofia nauki, logika matematyczna.

W specjalnym programie doktoranckim z filozofii prawa studenci muszą zdać pisemny egzamin z dwóch do wyboru następujących dziedzin: historia filozofii, metafizyka i epistemologia, etyka i teoria wartości.

Praca doktorska

Praca doktorska będąca wynikiem badań naukowych i charakteryzująca się oryginalnością, winna być przedłożona i zaakceptowana zgodnie z przepisami Wydziału ds. Studiów Dyplomowych. Zgoda wydziału na temat rozprawy i promotorów wydawana jest po przedłożeniu odpowiedniego konspektu. Konspekt taki przedkłada się po spełnieniu wszystkich pozostałych wymogów.

UNIVERSITY OF WINDSOR

Celem programu jest solidne, zindywidualizowane nauczanie studentów — bez względu na to, czy pragną oni przejść potem na studia doktoranckie (w Kanadzie lub USA), czy też poświęcić rok albo dwa na pogłę-

bianie swej wiedzy filozoficznej. Wszyscy studenci muszą uczestniczyć w seminarium wydziałowym (w którym biorą udział prawie wszyscy wykładowcy), oraz zaliczyć egzamin magisterski oparty na tym seminarium. Regularne studia magisterskie mogą być uzupełnione o specjalne cykle wykładów prowadzone przez danego profesora.

Wykładowcy wydziału filozofii zajmują się nie tylko najważniejszymi dziedzinami filozofii, ale prowadzą też specjalne badania nad logiką nieformalną i historią filozofii, a w szczególności: podstawami egzystencjalizmu, filozofią średniowiecza i wczesną filozofią nowożytną.

Specjalności: logika nieformalna; etyka; filozofia średniowieczna; filozofia starożytna; filozofia języka i komunikacji; etyka środków masowego przekazu; teoria etyki; podstawy egzystencjalizmu; współczesna filozofia francuska; filozofia religii; Berkeley; filozofia prawa (średniowieczna, szkocka XVII i XVIII wieku, pozytywizm prawny XIX wieku); współczesne problemy moralne i prawne; Wittgenstein; teoria ewolucji (Darwin); Kant; epistemologia i filozofia współczesna; filozofia historii; wczesna filozofia nowożytna (Kartezjusz, Locke, H u m e); filozofia umysłu; filozofia problemów medycznych.

YORK UNIVERSITY

Dyplomowy program filozofii

Oferowane tytuły naukowe: Magister (M. A.), Doktor (Ph. D.)

Charakterystyka programu wraz z dziedzinami specjalizacji:

Wydział do Spraw Studiów Dyplomowych oferuje program filozofii umożliwiający zdobycie tytułu magistra i doktora. Zazwyczaj w programie uczestniczy około 45 studentów, w tym 15 studentów zaocznych. Największy nacisk kładzie się na filozofię moralną, społeczną i polityczną, filozofię nauki, filozofię prawa i filozofię nauk społecznych.

Charakterystyczne cechy programu:

Studenci mogą wybrać program najlepiej odpowiadający ich zainteresowaniom i potrzebom. Studenci na studiach magisterskich mogą, do wyboru:

- a) zaliczyć dwa pełne kursy i napisać pracę magisterską;
- b) zaliczyć dwa pełne kursy i napisać dwie prace badawcze;
- c) zaliczyć trzy pełne kursy i napisać jedną pracę badawczą.

Studenci na studiach doktoranckich muszą uzyskać 10 punktów w następujący sposób:

- a) maksimum trzy pełne kursy (każdy = 1 punkt);
- b) minimum cztery prace badawcze (każda = 1/2 punktu);

c) praca doktorska oparta na badaniach oryginalnych i obroniona na egzaminie ustnym (5 punktów).

Specjalności: filozofia historii; filozofia nauk medycznych; filozofia psychoanalizy; H e g e l; filozofia nauki; filozofia technologii; fenomenologia; idealizm niemiecki; hermeneutyka; filozofia społeczna; filozofia prawa; etyka; racjonalizm XVII i XVIII wieku; empiryzm; metafizyka; epistemologia; filozofia polityczna; Wittgenstein; filozofia chińska; logika; filozofia starożytna; filozofia języka; filozofia nauk społecznych; estetyka filmu; filozofia umysłu; psychologia filozoficzna; filozofia percepcji; filozofia psychologii; filozofia analityczna; egzystencjalizm; filozofia sztuki; Kant; filozofia Charlesa Sandersa P e i r c e'a; wczesna filozofia nowożytna (K a r t e z j u s z, H u m e); filozofia religii; logika nieformalna.

Thumaczyła:

Małgorzata Pacyna